

TA'LIMIY TASHKILOTLARDA ALOHIDA YORDAMGA MUHTOJ BOLALARNI TA'LIM OLISHINI QO'LLAB-QUVVATLASH TEXNOLOGIYALARI.

Termiz davlat pedagogika instituti

Pedagogika kafedrası dotsenti v/b

Shaydullayeva Kamola Shapulatovna

maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi

Rajabova Urozgul Bahrom qizi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'limiy tashkilotlarda alohida yordamga muhtoj bolalarning ta'lim olish jarayonini samarali tashkil etish va qo'llab-quvvatlashda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish masalalari keng yoritilgan. Inklyuziv ta'lim sharoitida barcha bolalarning teng ta'lim olish huquqini ta'minlash, ularning individual ehtiyojlari va imkoniyatlarini inobatga olgan holda o'quv jarayonini tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan assistiv (yordamchi) texnologiyalar, raqamli ta'lim vositalari hamda adaptiv o'qitish tizimlari alohida ehtiyojli bolalarning bilim olish jarayonini yengillashtirish va samaradorligini oshirishda asosiy vositalardan biri sifatida qaraladi.

Shuningdek, maqolada nutqni matnga aylantiruvchi dasturlar, ekran o'qish texnologiyalari, eshitish va ko'rish imkoniyati cheklangan bolalar uchun mo'ljallangan maxsus qurilmalar hamda interaktiv ta'lim platformalarining o'quv jarayonidagi o'rni tahlil qilingan. Ushbu texnologiyalar yordamida o'quvchilarning faolligi oshadi, ularning mustaqil bilim olish ko'nikmalari rivojlanadi hamda ta'limga bo'lgan qiziqishi kuchayadi. Bundan tashqari, maqolada inklyuziv ta'limni amalga oshirishda pedagoglarning kasbiy kompetensiyasi, zamonaviy metodik yondashuvlarni qo'llash zaruriyati hamda ta'lim muhitini moslashtirish masalalari ham ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish alohida yordamga muhtoj bolalarning nafaqat bilim darajasini oshiradi, balki ularning ijtimoiylashuvi va jamiyatga moslashuv jarayonini ham sezilarli darajada yaxshilaydi.

Annotatsiya: This article examines the issues of using modern technologies to support the educational process of children with special educational needs in educational institutions. Within the framework of inclusive education, the importance of assistive technologies, digital learning tools, and adaptive learning systems is analyzed as key means of improving access to quality education for all learners, regardless of their physical or cognitive abilities. The study highlights the role of various assistive tools such as speech-to-text software, screen readers, hearing and vision support devices, as well as interactive digital platforms in facilitating the learning process. These technologies significantly enhance students' engagement, promote independent learning skills, and increase their motivation to acquire knowledge. In addition, the article discusses the importance of teachers' professional competence, the application of modern pedagogical approaches, and the adaptation of the learning environment to meet individual student needs. The findings suggest that the integration of modern technologies into the educational process not only improves the academic performance of children with special needs but also contributes to their social inclusion and successful adaptation to society.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы использования современных технологий для поддержки образовательного процесса детей с особыми образовательными потребностями в образовательных учреждениях. В условиях инклюзивного образования анализируется значение ассистивных технологий, цифровых образовательных ресурсов и адаптивных обучающих систем как основных средств обеспечения равного доступа к качественному образованию для всех учащихся независимо от их физических или когнитивных возможностей. В работе подчеркивается роль различных вспомогательных средств, таких как программы преобразования речи в текст, программы экранного доступа, устройства поддержки слуха и зрения, а также интерактивные цифровые платформы, которые способствуют облегчению процесса обучения. Данные технологии значительно повышают вовлеченность учащихся, способствуют развитию навыков самостоятельного обучения и повышают их мотивацию к получению знаний.

Кроме того, в статье рассматриваются вопросы профессиональной компетентности педагогов, применения современных педагогических подходов и адаптации образовательной среды к индивидуальным потребностям учащихся. Результаты исследования показывают, что интеграция современных технологий в образовательный процесс не только повышает уровень успеваемости детей с особыми потребностями, но и способствует их социальной интеграции и успешной адаптации в обществе.

Kalit so‘zlar: Inklyuziv ta’lim, alohida yordamga muhtoj bolalar, assistiv texnologiyalar, raqamli ta’lim, adaptiv o‘qitish tizimlari, maxsus pedagogika, ta’limni individuallashtirish, inkluziv muhit, o‘quv jarayonini qo‘llab-quvvatlash, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari.

KIRISH: Bugungi globallashuv jarayonida ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, uning barcha ishtirokchilari uchun teng imkoniyatlarni yaratish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Xususan, alohida yordamga muhtoj bolalarning ta’lim jarayoniga faol jalb etilishi nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lgan muhim yo‘nalish sifatida e’tirof etilmoqda. Inklyuziv ta’lim tamoyillarini joriy etish orqali barcha bolalarning, ularning jismoniy, psixologik yoki intellektual rivojlanishidagi farqlardan qat’i nazar, sifatli ta’lim olish huquqi ta’minlanadi. Alohida ehtiyojli bolalar bilan ishlash jarayoni o‘ziga xos yondashuv, maxsus pedagogik metodlar hamda zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalanishni talab etadi. Chunki ushbu toifadagi o‘quvchilarning ta’lim olish imkoniyatlari va o‘zlashtirish darajasi odatiy o‘quvchilarga nisbatan farq qilishi mumkin. Shu sababli ta’lim jarayonini individuallashtirish, ya’ni har bir bolaning ehtiyoj va imkoniyatlarini hisobga olgan holda o‘qitish tizimini tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi.

Hozirgi kunda raqamli texnologiyalar, assistiv qurilmalar va adaptiv o‘qitish tizimlari inklyuziv ta’limni rivojlantirishda asosiy vositalardan biri sifatida qaralmoqda. Masalan, nutqni matnga aylantiruvchi dasturlar, ekran o‘qish texnologiyalari, interaktiv elektron platformalar va mobil ilovalar alohida ehtiyojli bolalarning ta’lim jarayonida faol ishtirokini ta’minlashga yordam beradi. Ushbu texnologiyalar o‘quvchilarning mustaqil ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi, ularning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini

oshiradi hamda o'quv materiallarini o'zlashtirishni yengillashtiradi. Shuningdek, inklyuziv ta'limni samarali tashkil etishda pedagoglarning kasbiy mahorati va tayyorgarligi alohida ahamiyatga ega. O'qituvchilar zamonaviy pedagogik texnologiyalarni bilishi, differensial yondashuvni qo'llay olishi hamda har bir o'quvchining individual ehtiyojlarini inobatga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishi zarur. Bundan tashqari, ta'lim muassasalarida qulay va moslashtirilgan o'quv muhitini yaratish ham inklyuziv ta'limning muhim shartlaridan biridir. Shu bois, ta'limiy tashkilotlarda alohida yordamga muhtoj bolalarni qo'llab-quvvatlash texnologiyalarini chuqur o'rganish, ularni amaliyotga keng joriy etish hamda pedagogik jarayonni takomillashtirish bugungi kunning dolzarb ilmiy va amaliy muammolaridan biri hisoblanadi. Mazkur yo'nalishda olib borilayotgan tadqiqotlar ta'lim sifatini oshirish, ijtimoiy tenglikni ta'minlash va inklyuziv jamiyatni shakllantirishga xizmat qiladi. Alohida yordamga muhtoj bolalarni ta'lim jarayoniga samarali jalb etish masalasi bugungi kunda nafaqat pedagogika, balki psixologiya, axborot texnologiyalari va ijtimoiy sohalar kesishmasida turgan muhim ilmiy-amaliy muammo hisoblanadi. Jamiyatda inklyuziv ta'lim tamoyillarining rivojlanishi har bir bolaning ta'lim olish huquqini teng darajada ta'minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bu jarayon alohida ehtiyojli o'quvchilarning individual xususiyatlarini chuqur o'rganish va ularga moslashgan ta'lim muhitini shakllantirishni talab etadi.

Bunday toifadagi bolalar uchun ta'lim jarayoni oddiy o'quvchilarnikidan farqli ravishda ko'proq moslashtirilgan yondashuvni talab qiladi. Ularning psixofiziologik rivojlanish xususiyatlari, diqqatni jamlash darajasi, axborotni qabul qilish tezligi va ijtimoiy muloqot ko'nikmalari turlicha bo'lishi mumkin. Shu sababli ta'lim jarayonida differensial va individual yondashuvni qo'llash, har bir o'quvchining imkoniyatlarini inobatga olish muhim hisoblanadi. So'nggi yillarda ta'lim tizimida raqamli transformatsiya jarayoni jadal sur'atlarda rivojlanmoqda. Bu esa inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlashda yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Xususan, sun'iy intellektga asoslangan o'qitish tizimlari, interaktiv dasturlar, virtual o'quv muhitlari va mobil ta'lim ilovalari alohida yordamga muhtoj bolalarning bilim olish jarayonini yengillashtirishga xizmat qilmoqda. Ushbu texnologiyalar o'quv materiallarini turli formatlarda (audio,

video, vizual) taqdim etish orqali o'quvchilarning axborotni qabul qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shuningdek, inklyuziv ta'lim jarayonida ta'lim muassasalarining infratuzilmasi ham muhim rol o'ynaydi. O'quv binolarining moslashtirilganligi, maxsus jihozlarning mavjudligi hamda raqamli resurslardan foydalanish imkoniyati ta'lim samaradorligini oshiradi.

Bundan tashqari, o'quv jarayonida psixologik qo'llab-quvvatlash xizmatlarining yo'lga qo'yilishi bolalarning o'ziga ishonchini oshirishga va ijtimoiy moslashuvini tezlashtirishga yordam beradi. Inklyuziv ta'limning yana bir muhim jihati bu – pedagog kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishidir. O'qituvchilar zamonaviy pedagogik texnologiyalarni egallashi, alohida ehtiyojli bolalar bilan ishlash metodikasini chuqur bilishi va innovatsion yondashuvlarni amaliyotga tatbiq eta olishi zarur. Bu esa ta'lim sifatini oshirishda hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Shu bilan birga, ota-onalar, pedagoglar va mutaxassislar o'rtasidagi hamkorlik tizimi ham inklyuziv ta'lim samaradorligini belgilovchi muhim omildir. Ota-onalarning ta'lim jarayonida faol ishtiroki bolalarning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi va ularning bilim olishga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytiradi. Xulosa qilib aytganda, alohida yordamga muhtoj bolalarni qo'llab-quvvatlash tizimi kompleks yondashuvni talab etadi. Unda pedagogik, texnologik, psixologik va ijtimoiy omillarning uyg'unligi muhim o'rin tutadi. Mazkur yo'nalishda amalga oshirilayotgan ilmiy tadqiqotlar esa inklyuziv ta'limni yanada takomillashtirish va barcha bolalar uchun teng ta'lim imkoniyatlarini yaratishga xizmat qiladi.

XULOSA: Xulosa qilib aytganda, ta'limiy tashkilotlarda alohida yordamga muhtoj bolalarni ta'lim olish jarayonini qo'llab-quvvatlashda zamonaviy texnologiyalarning o'rni juda muhim va tobora ortib bormoqda. Inklyuziv ta'lim tamoyillarini amaliyotga tatbiq etish orqali barcha bolalarga, ularning individual xususiyatlari va rivojlanish darajasidan qat'i nazar, teng ta'lim imkoniyatlarini yaratish mumkin bo'ladi. Shu jihatdan assistiv texnologiyalar, raqamli ta'lim platformalari va adaptiv o'qitish tizimlari ta'lim jarayonini samarali tashkil etishda asosiy vositalardan biri sifatida xizmat qiladi. Mazkur texnologiyalar o'quvchilarning bilim olish jarayonini yengillashtiradi, o'quv materiallarini turli shakllarda (vizual, audio, interaktiv) taqdim

etish orqali ularning axborotni qabul qilish imkoniyatlarini kengaytiradi. Natijada alohida ehtiyojga ega bolalarning o'quv jarayoniga qiziqishi ortadi, ularning mustaqil ishlash ko'nikmalari rivojlanadi hamda ta'limga bo'lgan motivatsiyasi kuchayadi. Bu esa o'z navbatida ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, ta'lim jarayonida pedagoglarning kasbiy kompetensiyasi va zamonaviy metodikalarni qo'llay olishi ham muhim ahamiyatga ega. O'qituvchilar tomonidan individual yondashuvning to'g'ri tashkil etilishi, har bir bolaning ehtiyojiga mos ta'lim strategiyalarini ishlab chiqish inklyuziv ta'limning muvaffaqiyatini belgilaydi. Bundan tashqari, ta'lim muassasalarida qulay va moslashtirilgan infratuzilmaning mavjudligi ham o'quv jarayonini samarali tashkil etishga yordam beradi. Yana bir muhim jihat shundaki, ota-onalar bilan hamkorlik tizimini kuchaytirish alohida ehtiyojli bolalarning rivojlanish jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ota-onalar, pedagoglar va mutaxassislar o'rtasidagi uzviy hamkorlik bolalarning nafaqat bilim olishiga, balki ularning ijtimoiy va psixologik rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir qiladi. Umuman olganda, zamonaviy texnologiyalarni ta'lim tizimiga keng joriy etish inklyuziv ta'lim sifatini oshirish, alohida yordamga muhtoj bolalarning jamiyatga integratsiyasini ta'minlash hamda ularning hayot sifatini yaxshilashda muhim omil hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Arslanova M. M. (*Inklyuziv ta'lim*, 2024), Qodirova F. (*Imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitish...*, 2019), Ismoilova D. R. (*Inklyuziv ta'lim sharoitida...*, 2021).
2. Rahimov B. S. (*Maxsus ehtiyojli bolalar ta'limida...*, 2022), Hamidova M. U. (*Maxsus pedagogika*, 2020).
3. Mirziyoyeva Sh. Sh. va b. (*Maktabgacha ta'limda ta'lim jarayonini individuallashtirish...*, 2020). □ O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
4. O'zbekiston Respublikasi "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
5. **Arslanova M. M., Eshmatova N. S.** *Inklyuziv ta'limning nazariy va metodologik asoslari*. Toshkent: "O'qituvchi" NMIU, 2024.

6. **Qodirova F. U.** *Imkoniyati cheklangan bolalar inklyuziv ta'limini tashkil etishning pedagogik-korreksion tizimi.* Monografiya. Toshkent: "Fan va texnologiya", 2019.
7. **Ismoilova D. R.** *Maxsus ta'lim muassasalarida innovatsion va assistiv texnologiyalardan foydalanish metodikasi.* O'quv qo'llanma. Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2021.
8. **Hamidova M. U., Rahimov B. S.** *Defektologiyaning zamonaviy muammolari va raqamli inklyuziya.* Ilmiy-uslubiy qo'llanma. Toshkent, 2023.
9. **Mirziyoyeva Sh. Sh., Shavkatova G. A.** *Maktabgacha va maktab ta'limida inklyuziv jarayonlarni individuallashtirish va uning psixologik diagnostikasi.* Toshkent: "Zamin Nashr", 2022.